

Hollandiai gondok

A cím tulajdonképpen nem fejezi ki azt, amit mondani akarok. Holland *gyarmati* gondokról van szó. A világháború előtt, sőt azután is egy évtizedig úgy vélték az európai hatalmak, hogy keleti birtokaik teljesen és véglegesen biztosítottak. Nyugodtan berendezkedtek csendes polgári életre és most egyszerre föltámadt Japán irtózatossá hatalommal és terjeszkedési vágygal s a Távol-Keleten érdekelt hatalmakon hihetetlen idegesség vett erőt. Mindegyik fél, hogy Japán dél felé fog terjeszkedni, — Hollandia, Franciaország, Anglia és Észak-Amerika is.

Hollandia birtokában van az a szigetcsoport, amely Indiától Ausztrália felé mutat s amelynek nagysága felülmúlja Európa kiterjedését. És most halljuk és olvassuk, hogy a békés Németalföld s a nyugodtan dolgozó és csendesen szemlélődő — s bizony a háborúban is sok előnyt élvező — hollandusok, akik oly nemesen és kedvesen vették gondjaikba gyermekeinket, súlyos gondokkal küdenek.

Az angolok kezdték az erődítési versenyt. Szingapurban egy hatalmas tengeri erődöt építettek ki, amelyet minden-
nel elláttak, hogy onnan intézhessék majdan gyarmataik védelmét. Azonkívül természetesen kiépítik még Dél-Kínában Honkongot és Észak-Ausztráliában Port Darwin. Ezekhez az erődítésekhez járulnak még a flotta- és légítámaszpontok északi Borneó angol területén.

Franciaország is mindinkább megerősíti északi határait Kelet-Indiában és Szaigon védelme céljából újabban megszállta a Paracel-szigetcsoportot. Erről is olvastunk az újságokban.

Egészen másként járt el Amerika, amely látszólag visszavonult és mint-hogyha átengedné a teret Japánnak, de olyformán, hogy a Fülöp-szigeteknek minél nagyobb önállóságot és önrendelkezési jogot adott. Lehet, hogy tovább is kitar e mellett a politika mellett, de lehet viszont az is, hogy az amerikai fegyverkezések lassan erre a területre is ki fognak terjedni és akkor a Fülöp-szigeteket is amerikai hadibázisokká fogják kiépíteni.

A legnehezebb helyzetben azonban Holland-India van. Rendkívül nagy kiterjedésű és természeti kincsekben páratlanul gazdag területe mindenképen kíváncsatos cél és zsákmány az éhes hatalmak számára. S emellett majdnem védhetetlen. Óriási kiterjedése, szétszaggatottsága, tagoltsága nem engedi meg, hogy az egész területet védhessék, ha-

nem legfeljebb egyes pontokat. Végül: Németalföld katonai ügyekkel eddig úgyszólván semmit sem törődött. Semlegessége, kicsinysége és derék, becsületes, egyszerű politikája megővta eddig az európai hatalmak kapzsiságától, s Amerika és Anglia maguk is biztosították ezt az állapotot. Ebben a kezességben azonban a hollandusok nem mernek már bízni. Az amerikai és angol világhatalomba vetett hit megingott. Sokszor olyan dolgokban, amelyek életkérdéseket érintettek, nem tudtak erélyesen cselekedni ezek a hatalmak. Most pedig maguk is bajban vannak és bármennyire is fáj a takarékos holland polgároknak az a pénz, amelyet most a hadseregnek kénytelenek költeni, nem tehetnek mást: fegyverkezniük kell. A hollandusok ezt be is látták és az országban mindenütt egyesületek keletkeztek, egymást érik az összejövetelek, ünnepélyek, amelyek mind a mellett agítálnak, hogy minél nagyobb összegeket tudjanak a fegyverkezés számára összegyűjteni. Ugyanez történt a gyarmatokban is. Jó néhány millió forintot adtak így össze és most következett a legnagyobb probléma, hogy vajjon mit is csináljanak vele? Hogy védjék meg birtokaikat, mert hiszen, ha ezek a birtokok elvesznek, Hollandia egyszerre koldussá válik. Németalföldnek nem állt rendelkezésére Franciaország, Anglia vagy Amerika flottája és így egészen más utakat kellett keresnie.

Kénytelen volt egy egészen különleges védelmi rendszert kidolgozni. Elsősorban a nagy keletborneói olajkikötők védelmét kellett biztosítania. Azonkívül kiépítették Jáva szigetének védelmét, mert ez egyrészt központilag fekszik, másrészt itt van a központi kormányzóság is. Egyébként *mozgóháborúra* rendezkedtek be. Gyors, de kis hajóegységek s egy hatalmas légiflotta áll majd rendelkezésre, hogy az ellenséges csapat kihajózását megakadályozza, és ennek szándékait idejében fölismerje. A távolságok úgyis $3\frac{1}{2}$ és $4\frac{1}{2}$ km között váltakoznak és az a felfogás, hogy ilyen távolságban csapatokat szállítani anélkül, hogy a tengeralattjárók és a repülőgépek súlyos veszteségeket ne okozzanak, szinte lehetetlen. Tehát ez a távolság és a könnyen mozgó kis egységek segítik majd Hollandiát a védelemben. A hadiszakértők szerint kis csoportokban operáló, gyorsan mozgó hadihajóegységek sokkal hatásosabbak most, mint a régebbi módszer szerinti hajók, amelyek még a világháborúban is csak akkor vették észre a közeledő ellenséget, amikor a hatalmasan dolgozó kazánok füstje

szinte befedte már a látóhatárt, s amikor már nem is volt menekülés. A meg-látást rövid idő múlva követte a harc-képtelenség. Ma egészen másként áll a helyzet. Ma minden hadihajóegységhez egy sereg víziparancsnok tartozik, ame-

repülőekkel kombinálva, olyan kereske-delmi harcot fognak megindítani, amely-nek célja, hogy Japán, vagy mondjuk: a leendő ellenség minden kereskedelmi vagy más hajóegységét valahogyan tönkretegye, vagy legalábbis a mozgás-

lyek igen nagy területet tudnak áttekin-teni és biztosítják a gyorsan mozgó egy-ségeik számára az átutóképesseget.

Ha tehát sikerülne is a japánoknak például valamelyik kisebb szigetre csa-patokat kihajózni, akkor ezekben már a bombázó repülőgépek is hihetetlen nagy károkat okozhatnának, s az utánpótlás és általában maga a szállítás a gyorsan mozgó kis hadihajóegységek miatt nagy nehézségbe ütköznék. A holland katonai körök elhatározták, hogy gyors segéd-cirkálók, tehát ideiglenesen fölfegyver-zett kereskedelmi hajók révén tengeri

ban megakadályozza. Ez a kereskedelmi háború az ellenség számára valószínű-leg rendkívül kellemetlenné válik. Eddig ugyanis például Japán kereskedelmé-nek 48%-a nyugatra ment — a kelet-indiai-szigeteken át —, míg 20%-a a délebben fekvő holland-indiai szigeteken át vonult. Ha tehát ezt a majdnem 70%-os kereskedelmi hajózási mennyisé-get sikerül teljesen vagy legalább na-gyobbrészt megbénítani — és főleg hosszú időre —, akkor ez a hadviselési forma is teljes eredménnyel kecsegtet.

Mindenesetre látjuk, hogy a politikai

egyensúly a Távol-Keleten nagyon megváltozott. Néhány évvel ezelőtt Anglia és Amerika még korlátlanul uralkodtak a csendesóceáni térben. Ma súlyos gondokkal küzdenek. Japán rohamosan világhatalommá fejlődött, mégpedig olyan félelmetes hatalommá, hogy ha teljes erejével a keletázsiai területekre fekszik rá, könnyen koldusbotra juttatja az eddig ezeken a területeken és ezekből a területekből olyan jól élő többi hatalmakat.

Alaszka — parasztállam

Már régóta foglalkoztatja Észak-Amerikát az a gondolat, hogy Amerika nagy jégvermét valahogy betelepítsék. Legfőképpen akkor mutatkozott ennek szükségessége, amikor 1935-ben Amerika óriási depressziót szenvedett és több mint tízmillió munkanélküli csavargott szerte az országban. Leírhatatlan volt ennek a tízmillió embernek a nyomora, de egyszersmind hatása is a közéletre. A mi cigányainknál is sokkalta kegyetlenebb életkörülmények között éltek. Nagy létszámú családok kóboroltak éhesen, koldulva és sokszor erőszakoskodva. De nemcsak a nagy gazdasági depresszió idézte ezt elő, hanem nagymértékben közrejátszott Közép-Amerika nagy elhomokosodása is, amit viszont az okatlan erdőirtás okozott. Hiába határozták el, hogy tízmérföldnyi széles erdősávot telepítenek Közép-Amerikán keresztül észak-déli irányban; mire ebből a telepítésből erdő lesz és esetleges hatásait érezteti, ezek a szegény emberek már régen éhenhaltak.

Itt valamit tenni kellett. Ekkor tereledött rá a figyelem az óriási alaszakai területekre, ahol mindössze 30.000 ember lakik, akik részben aranybányászattal, részben pedig lazac-halászáttal foglalkoznak.

Ezen a területen lassankint egy teljesen természetellenes civilizáció fejlődött ki, mert még a 25.000 bennszülött sem éli azt a természetes életet, mint régen: a halászat és vadászat életét, hanem beszegődtek az európaiakhoz szolgálknak, munkásoknak stb. s így itt egy különleges „konzerv-civilizáció” keletkezett. Mindenki csak konzervekből él, s ámbár ezek Amerikában végtelenül olcsók, mégis a nagy szállítási költségek következtében itt Alaszkában eléggé drágák lettek. Természetesen az asszonyok, akik ezekkel az emberekkel együtt éltek, s a tanítók, misszionáriusok stb. igyekeztek a konzervétlapot valahogy változtatossá tenni és megpróbáltak burgonyát, borsót, paprikát, káposztaféléket termelni,

mégpedig sikerrel. Fele idő alatt értek be ezek a termények itt, mint Amerika többi részeiben. Ezt a nyári nedvesen meleg éghajlat teszi.

A Behring-szoros körüli eszkimók helyzete a múlt század vége felé tragikussá vált. A vadászok minden szabály nélkül ölték a bálnákat, a tengeri állatokat éppúgy, mint a lazacot, úgyhogy a vadásznivaló az eszkimók előtt úgyszólván eltűnt. Az éhínségek állandóakká váltak. Európa alig tudott valamit erről. Végül az éhínség kísérelje: a betegség és a túlzott alkoholizmus azzal fenyegettek, hogy kipusztul az egész lakosság. Az amerikai expedíciók emberei abban reménykedtek, hogy télen, majd ha eléri az eszkimókat, ott könnyen szert tehetnek élelmiszere. Azonban csak halottakat és haldoklókat találtak és rájuk is ugyanez a sors várt. Segítséget vinni nem lehetett, mert ezer és ezer kilométernyi partvidéket élelmiszerral ellátni képtelen volt, még az akkor gazdag Amerika is. De nemcsak az éhínség pusztította a szerencsétleneket, hanem a fagy is, amelyet azelőtt alig éreztek. A drága prémekeket eladták pálinkáért, gyógyszerekért és luxuscikkekért s a pénzért vásárolt silány ruháknak nem védte meg őket a szigorú alaszakai tél ellen.

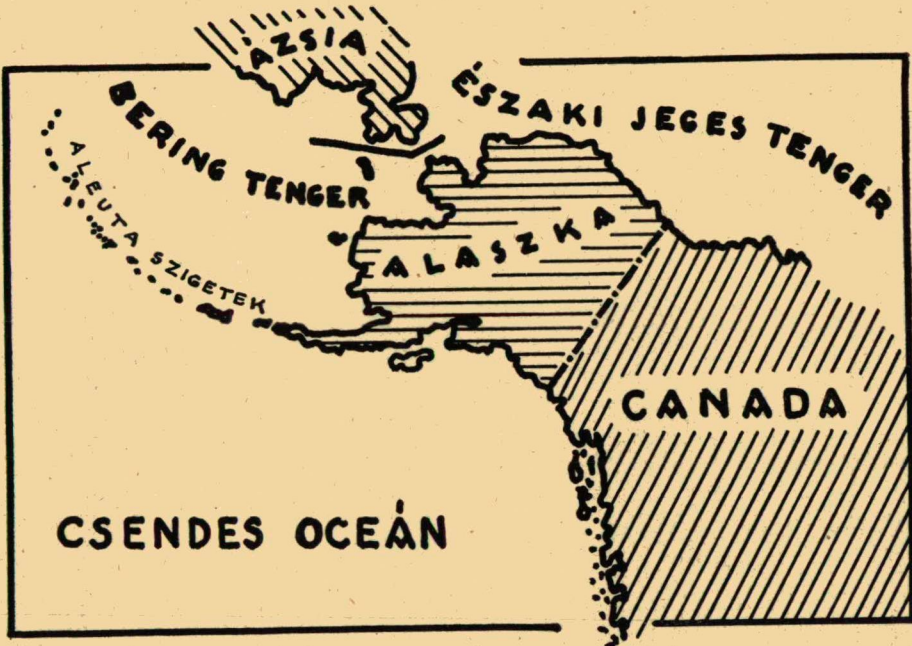
Egy kiváló emberbarát, Sheldon Jackson dr., aki 1890-ben felülvizsgálta az iskolákat, észrevette ezeket a rettenetes állapotokat és igyekezett rajtuk segíteni. 1894-ben végül sikerült elérnie, hogy a kormány is támogatta ily irányú munkájában. Eleinte 6000 dollárt kapott évente, végül — 1912-ben — már 25 ezret. A szibériai partokról rénszarvasokat hozott Alaszkába. Legnehezebb volt pásztorkodni számukra addig, amíg az eszkimók megtanulták a rénszarvasnevelést. De végre sikerült ez is és most már óriási rénszarvascsordák járnak az alaszakai tundravidéket.

De jóllehet így a konzervkészítésre felhasználható húsmennyiség megnövekedett, mégsem pótolta a rénszarvas-tenyésztés sem a régi hiányt: a földművelés hiányát. Vége itt is akadt egy tevékeny ember, az alaszakai vasutak elnöke, Öhlson ezredes, aki a kanadai vasutaktól tanulva kijelentette, hogy a 75.000.000-s alaszakai vasutak jövedelmezősége csak akkor lesz meg, ha majd elég telepes lakik körülöttük és ezek nem a földtől felszabadult és szabadon kóborló aranyások, hanem földművesek lesznek.

Még egy másik szempont is hozzájárult ehhez és ez az, hogy Amerika

azelőtt nem sokat törődött Alaszkával, mert biztosra vette a területet. Ma azonban a növekvő japán terjeszkedés következtében Alaszka gyéren lakott területe bizony súlyos veszedelemet jelent. Nemrég hallottuk, hogy Amerika nemcsak Alaszka nyugati partvidékeit, hanem magukat az előttük lévő Behring-szigeteket is megerősítette. Természetesen Japán ellen és nem Oroszország ellen, amelytől Amerika egyáltalában nem tart. Ilyen körülmények között az amerikai kormány is örömmel fogadta azo-

anyagi segítséget is, ami ellenszolgáltatás azért, hogy az erdőt kiirtják. Azonban már kezdetben sok hibát követtek el. Nem választották ki az alkalmas családokat. Ügynökök avatkoztak a dologba és túlságosan sokat ígértek. Rendes szőlásmódjuk a következő volt: „Dámvadat lehetnek az ablakból és disznóitok mosolyaitoktól híznak.” Pedig az élet azzal kezdődött, hogy először sátorban kellett lakni, erdőt kellett irtani és a kiirtott erdő anyagából fakunyhókat építeni, ami bizony nem könnyű dolog.

kat a terveket, amelyeket Ohlson a legnagyobb munkanélküliség idején terjesztett az amerikai kormány elé. A vasút igazgatója tervét azért is készítette, mert a vasútvonal fenntartása óriási költségekbe került s csak akkor válhatott kifizetődővé, ha lakott farmterületeken ment volna keresztül. A part közelében elsősorban a Matanuska-völgyét találták alkalmasnak arra, hogy az első telepeket létrehozzák. Minnesota, Wisconsin és a határos államok, amelyek a nagy futóhomokkatasztrófától különösen szenvedtek, szállították a gyarmatosokat.

A benépesítési bizottság, amelyet a vasútszervezet és 5000 dollárral maga az állam is támogatott, minden parasztnak 40 acre földet adott (1 acre = 0,4 hektár), azonkívül a szükséges eszközöket és egy évre szóló élelmiszert, sőt még

Az elsőízben fölszállított 200 családból egy évi kínlódás után 30 visszatért, úgyhogy az első év után csak 173 kis lakóházat építettek. Hiba volt az is, hogy az amerikai sajtó túlságosan fődicsérte őket. „A XX. század pionirjai”, a „hősök”, „az Észak úttörői” stb. hangzatos címet kapták, pedig a valóságban sem hősök, sem gyávák nem voltak, hanem egyszerű, szerencsétlen emberek, akiket nagyon sokszor a túlcivilizált városokból a vadonba telepítettek át, ahol nagyon kemény életküzdelem várt rájuk.

Három évvel a telepítés után már egy teljesen modern iskola és kórház épült. Olyan szépek, hogy akár Magyarország fővárosában is állhattak volna. Az áruházakban a banántól kezdve a villamos borotvakészülékig mindent megtalálhattak és kiderült, hogy aki két kemény

öklét komolyan használta és akinek a családja tervszerűen segítette a telepest, az már saját autójában ült és lassan megvagyonosodott.

Az egyszerű blokkházakból lassan kényelmesebb faházak lettek. A szobákba díványok vonultak be, hogy kényelmesebbekké váljanak. A pénz kölcsönkép rendelkezésére állt a telepeseknek, s 30 évi részletben fizethették vissza és csak 3% kamatot tartoztak érte fizetni. Vannak, akik sokkal előbb ki fogják fizetni tartozásukat, de vannak olyanok is, akiknek adósága már a 15.000 dollárt is elérte és akik ezt soha nem tudják majd törleszteni, és valószínűleg eléri őket az a sors, hogy haláluk után gyermekeik el fognak vándorolni és megint nincstelen koldusok lesznek.

Ezért vannak ugyan elégedetlenek is, de a kísérlet mégis sikerült. A burgonya, az árpa és a főzelékfélék nagyszerűen termettek, a termés kiváló. Az óriási területnek nagyrésze melegebb, mint Svédország vagy Norvégia és nagyon találó az a hasonlat, hogy ez a terület a nyugati világrész Skandináviája. Bármiként is állunk szemben a szakemberek becsülésével, valószínű, hogy 10—18.000.000 ember is meg tudna élni ezen a területen — a helyett az 50.000 helyett, akiknek nagyrésze még most is konzervekből él.

Alaszka így az utolsó nagy ország, ahol a fehérember, mint hódító, újabb életteret nyert.

Viharfelhők az Åland-szigetek fölött

Az Åland-szigetcsoport ezernyi kis és még kisebb szigetével — számuk pontosan 6554 —, de különösen fekvésével, amennyiben összeköti Finnország délnyugati csücsát a Stockholmi-tengerrel és amellyel másrészt a Botteni-öböl és a Finn-öböl felé mintegy zárógátat alkot, a mai politikai zivatarok közepette újból nagy fontosságra tett szert. Mi nem igen vesszük észre, hogy mint forrong és erjed egyszerre mindenütt az egész világ ott, ahol sebezhető pontjai fekszenek — fenyegető előjelként egy bizonytalan jövő felé.

Ezek a szigetek, mint a mellékelt térkép is mutatja, már a XII—XIII. században természetes hidat alkottak a svédek számára, hogy rajtuk át elérjék a keleti gyarmatterületeket és behatoljanak a finn települési és életterbe. Åland szigetének megerősített templomai és Kastholm komor vára ma is tanúskodnak az akkori kemény idők harcairól.

Az Åland-szigeteket már ősidők óta svédek lakják. Egyrésztük mezőgazda, nagyrésztük azonban halász vagy esetleg mind a kettő. Számuk körülbelül 28—30.000. Az 1809-i békekötés alkalmával a svédek a veszített háborúval elvesztették a szigeteket is s a diktáló Oroszország ezt a kaput megszerezte magának és hozzácsatolta a finn nagyhercegséghez. Már 1830-ban megkezdtek a szigetek megerősítését, de ez a megerősítés még nem fejeződött be, mert az angolok és franciák a krími háborúval kapcsolatban elfoglalták és Oroszország az 1856-ban kötött békében kötelezte magát, hogy ezeken a szigeten sem erődítményeket nem emel, sem pedig katonákat nem tart. Ez az állapot egészen a világháborúig tartott. A világháború azonban fölvetette azt a lehetőséget, hogy a szigetek között érintkezve, a németek támadást intézhetnének a Finn öböl felé. Ezért a leggyorsabb módon egész sereg erődítményt emeltek a szigeten, messze-hordó ágyúkkal látták el őket, hogy ezzel a kaput bezárják.

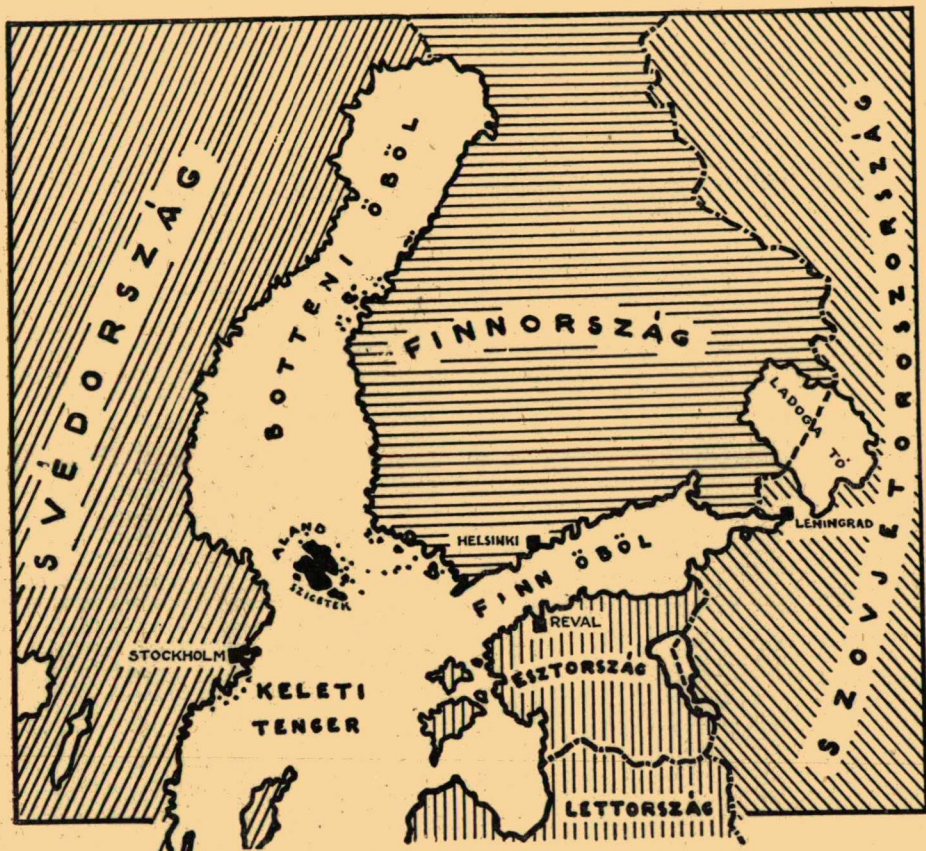
A nagyháború természetesen újból bajt okozott. Finnország követelte magának a szigeteket, de éppúgy Svédország is. Az első, amit megtettek, az erődítmények lerombolása volt. Végre a Genfi Liga a most már szabad és önálló Finnországhoz csatolta a szigetcsoportot. A szigeteket semlegesítették, úgy, ahogy 1856-ban tették. Az összes északkeleti államok Németországgal, Angliával és Olaszországgal egyetemben 1921-ben egyezményt írtak alá, amelyhez egyedül Oroszország és Litvánia nem járult hozzá. E szerint az egyezmény szerint az Åland-szigetek semlegesek. Finnországhoz tartoznak ugyan, de Finnországnak nincs joga ezeket a szigeteket megerősíteni, vagy akármilyen formában véderővel ellátni. Legfeljebb átrepülheti őket és csak kisebb hadihajóegységek tartózkodhatnak a szigetek között. Csak, ha megtámadják a szigeteket, rakhatnak le védőaknákat és aknázárat és hajózhatnak ki csapatokat — addig, amíg a kezességet vállalt hatalmak bele nem avatkoznak a harcba.

Ámbár a fokozódó nemzeti öntudat finn testvéreinknél bizonyos idegenkedéssel tekinti a magukat svédeknek valló finn alattvalókat, mégsem gondolhatunk arra, hogy valamikor is háború tör ki a két ország között. Újabbban azonban egészen más körülmények lépnek előtérbe. Először is sohasem a kis államok érdeke játssza a legfőbb szerepet nagy összecsapások alkalmával, hanem a nagygökök. Így valószínű, hogy a szovjet első

dolga lenne háború esetén a maga hatás-körének biztosítása céljából ezeket a szigeteket meghódítani. Ezzel az egész tengeri hajózást megszerezheti Oroszország, de szabad útja lenne Finnország és Svédország északi határai felé is.

Ennek felismerése természetesen mind-

Ez év januárjában végre a Finnország és Svédország közti tárgyalások eredményre vezettek. Újból megegyeztek abban, hogy a szigetcsoport független. De egyben elhatározták azt is, hogy a szigetcsoport déli részén közös erődítéseket építenek Oroszország ellen. Ez ter-

két érdekelt felet: Finnországot is, Svédországot is arra kényszeríti, hogy a szigetek felől jövő esetleges támadásokkal szemben az afelé nyúló partvidéket megfelelően megerősítsék. Így Finnország Turku kikötőjét erősítette meg gyors iramban. Nagy előnyük azonban ezeknek a szigeteknek, hogy annyira sűrűn fekszenek egymás mellett és annyira tele vannak zátonyokkal, hogy csak a legóvatosabb hajózással lehet köztük eligazodni és csak a legtapasztaltabb hajósok mernek ebbe a szigethalmazba behatolni. Ha tehát háború esetén az összes útjelzéseket, világítótoronyokat, bójákat elpusztítanak, úgyszólván lehetetlenne tennék a hajózást a szigetvilágban.

mészetesen nem egyszerű dolog. Először is mivel a szigetcsoport politikailag mégis csak két állam befolyása alatt áll és az erődítések költségét a két állam viseli. Másrészt az emberanyagot a lakosság-nak kell adnia, amely eddig nem volt katonaköteles és katonai célokra adót sem fizetett. Itt tehát súlyos kellemetlenségekre volt kilátás.

Mi csak örülhetünk annak, hogy a testvér finn nemzetnek békés tárgyalással sikerült egy súlyos gondtól megszabadulnia s a maga határait megerősítenie és reméljük, hogy nem lesz szükség arra, hogy a skandináv államokkal együtt harcolnia kelljen az orosz terjeszkedés ellen.

Milleker Rezső